

บทที่ 1

ความหมาย ความมุ่งหมาย และวิวัฒนาการของการอาชีวศึกษา

1.1 ความหมาย และความมุ่งหมายของการอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้คำนิยามของ "การอาชีวศึกษา" ดังนี้

"การอาชีวศึกษาเป็นการศึกษาวิชาชีพที่มุ่งผลิตกำลังคนในระดับต่าง ๆ กัน ตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม การอาชีวศึกษาในที่นี้หมายถึง การศึกษา หลักสูตร ปวช. ปวส. ปวท. ป.ม. ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นกลาง ประกาศนียบัตรศิลปศึกษาชั้นกลาง และศิลปศึกษาชั้นสูง หน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ กรมอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า กรมศิลปากร โรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และวิทยาลัยเอกชนในความดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย"

พจนานุกรมบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า อาชีพ, อาชีวะ ว่า หมายถึง การเลี้ยงชีวิต การทำมาหากิน

ส่วน Dictionary of Education ได้ให้ความหมายของ "อาชีวศึกษา" ว่าหมายถึง การให้การศึกษารูปแบบบุคคลเพื่อการประกอบอาชีพ

พอสรุปได้ว่า การอาชีวศึกษา หมายถึง การศึกษาก่อนวิชาชีพ ซึ่งมีทั้งวิชาชีพชั้นสูง (Professional) และที่ไม่ใช่วิชาชีพชั้นสูง (Non-Professional) การจัดการอาชีวศึกษานั้นสามารถจัดได้ทั้งในระบบโรงเรียน (Formal Education) นอกโรงเรียน (Non formal Education) และการจัดการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ (Informal Education)

ศิริชัย ชินะกังกร (ศิริชัย ชินะกังกร, 2525 : 22-28) ได้เขียนบทความเรื่อง "ปรัชญาอาชีวศึกษา" ร่วมกับ เกษร สิทธิภูประเสริฐ พอสรุปได้ว่าการอาชีวศึกษาอาจเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน เพราะทุกคนต้องศึกษาหาความรู้ ความชำนาญ เพื่อการประกอบอาชีพ ซึ่งเรียกว่า "อาชีวศึกษา" การอาชีวศึกษาจะมีแนวโน้มอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางเศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้าของประเทศในขณะนั้น

สภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ย่อมส่งผลกระทบต่อความขัดแย้ง หรือแนวคิดที่แตกต่างกัน ต่อการที่ความในแง่ปรัชญา หรือปรัชญาอาชีวศึกษาของไทยในปัจจุบัน

อาชีวศึกษาสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. อาชีวศึกษาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทั้งระบบ

การจัดโปรแกรมหรือหลักสูตรอาชีวศึกษาของสถานศึกษาและสัมพันธ์กับโปรแกรมการศึกษาโดยรวม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการขยายความรู้และประสบการณ์ทั้งในแนวดิ่ง (Vertical) และแนวนอน (Horizontal) ให้เกิดความสัมพันธ์และต่อเนื่องซึ่งกันและกันทั้งภาคอาชีวศึกษาในสายอื่น ๆ การจัดโปรแกรมอาชีวศึกษาจึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากการศึกษาก่อนหน้า (ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา) และการศึกษาชั้นหลัง (อุดมศึกษา) ในรูปการจัดที่ต่อเนื่องในแนวดิ่ง ส่วนตามแนวนอนหลักสูตรและเนื้อหาวิชาในสายอาชีวศึกษาจะต้องสัมพันธ์หรือสามารถรวมกันได้กับวิชาอื่น ๆ ในระดับเดียวกันทั้งที่เป็นเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพโดยตรง หรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพื่อให้โปรแกรมอาชีวศึกษาเป็นหลักสูตรต่อเนื่อง และเป็นหลักสูตรผสมผสาน

ความขัดแย้งในแง่ปรัชญา

1) ผลกระทบจากความมุ่งหมายรวมของการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ ปี 2520 ใ้ตระหนักไว้ว่า การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเน้นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชน เสริมสร้างความรู้รอบคอบรอบคอบ ความมั่นคง

และความผาสุกของประชาชนในประเทศเป็นสิ่งสำคัญ ส่วนสาระที่เป็นการเฉพาะเจาะจง
 แบ่งออกเป็น 9 ประการ ซึ่งครอบคลุมถึงเป้าหมายของการศึกษาในการพัฒนาศีลธรรม
 และจริยธรรม ระบอบการปกครอง วัฒนธรรม และประเพณี สังคม และเศรษฐกิจของ
 ประเทศเป็นส่วนรวม ดังนั้น การกำหนดความมุ่งหมายของอาชีวศึกษาจำเป็นต้องสัมพันธ์
 และสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาโดยส่วนรวม ในสภาพปัจจุบันการอาชีวศึกษา
 ต้องกำหนดความรู้ และทักษะที่จำเป็นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในสังคมและเศรษฐกิจ อาจะมี
 การกำหนดหลักสูตรระหว่างการศึกษาแบบวิชาสามัญ หรือศิลปศาสตร์ (Liberal) และวิชาชีพ
 (Vocation) เพื่อให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับ ความมุ่งหมายของการศึกษาโดยส่วน
 รวมของประเทศ และแผนการศึกษาแห่งชาติ

2) ศิลปศาสตร์และการอาชีพ การกำหนดหลักสูตรอาชีวศึกษาต้องกำหนดให้
 ก่อเนื่องและผสมผสานกับการศึกษาสายอื่น ๆ ไม่ใช่กำหนดให้เฉพาะวิชาชีพอย่างเดียว
 หรือวิชาสามัญหรือศิลปศาสตร์อย่างเดียว ทั้งนี้ เพราะวิชาคณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ
 นั้นมีส่วนสำคัญและสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพในภาคอาชีวศึกษาเช่นกัน

3) สารัตถนิยมกับอาชีวศึกษา ปรัชญาการศึกษาของไทยส่วนใหญ่มีก้ำกึ่งว่า
 เป็นการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาแบบสารัตถนิยม (Essentialism)
 โดยเน้น "การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม" เป็นสำคัญ การเรียนการสอนเป็นที่ตัว
 ผู้สอน และมุ่งถ่ายทอดประสบการณ์มากกว่าการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง หลักสูตรและ
 การสอนส่วนใหญ่เป็นภาคทฤษฎี

2. อาชีวศึกษาในฐานะที่เป็นทางสองแพร่ง หมายถึง การจัดการอาชีวศึกษา
 เพื่อป้อนผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาดแรงงาน (Dependency Role) หรือเพิ่มการเสริมสร้าง
 อาชีพอิสระ และเป็นผู้นำทางด้านวิชาชีพ (Independency Role) หรือเพื่อสนอง
 ทอมปรัชญาของตลาดแรงงาน หรือเพื่อให้ตลาดแรงงานสนองตอบปรัชญาอาชีวศึกษา
 เป็นคน ปรัชญาอาชีวศึกษาจึงเกิดเป็นทางสองแพร่ง คือ

๐ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเพื่อความสอดคล้องหรือสัมพันธ์กับตลาดแรงงาน โปรแกรมหรือหลักสูตรต่าง ๆ ของอาชีวศึกษาก็จำเป็นต้องพิจารณาจากปรัชญาของ นายจ้างหรือตลาดแรงงาน โดยถือเป็นมาตรฐานของอาชีวศึกษา

๐ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเพื่อเป็นการเสริมสร้างอาชีพอิสระ และเป็นผู้นำทาง คำนวณวิชาชีพ โปรแกรมหรือหลักสูตรต่าง ๆ ก็จำเป็นต้องกำหนดในลักษณะที่แตกต่างจาก วิธีการดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้อาจของอาศัยภาคทฤษฎีและระดับการศึกษาที่สูงขึ้นเป็นเกณฑ์ ในการกำหนดโปรแกรมและหลักสูตร

ความขัดแย้งในแง่ปรัชญา

อาชีวศึกษาที่ตรง สอดคล้องและสัมพันธ์กับตลาดแรงงานจำเป็นต้องอาศัยข้อมูล จากการวิจัย หรือการศึกษาทางภาคตลาดแรงงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชน นอกจากนี้ ยังต้องอาศัยข้อมูลจากต่างประเทศเพื่อศึกษาถึงการ เปลี่ยนแปลงความต้องการแรงงาน ในระดับที่สัมพันธ์กับวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หลักสูตรและเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ด้านอาชีวศึกษาจึงต้องคาดคะเนแนวโน้มทางวิชาชีพ เป็นเกณฑ์ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงบุคคลให้เป็นผู้นำทางวิชาชีพ และการประกอบอาชีพอิสระ

การกำหนดแนวปรัชญาของกระทรวงศึกษาธิการของประเทศไทย ส่วนควรพิจารณาจากสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) ความหมายและจุดมุ่งหมายของอาชีวศึกษา ถ้าอาชีวศึกษาเป็นการเตรียม ทั่วไปเพื่อตลาดแรงงาน อาชีวศึกษาก็เป็นของอาศัยรูปแบบของการฝึกอบรม หรือถ่ายทอด ที่มุ่งสนองและสอดคล้องกับตลาดแรงงานโดยส่วนรวม แต่ถ้าวอาชีวศึกษาเพื่อเป็นการสร้าง งานอิสระและมุ่งการ เป็นผู้นำทางวิชาชีพ รูปแบบและโครงสร้างอาจจำเป็นต้องอาศัย ทฤษฎีเป็นหลัก ผู้จบที่มีความรู้ภาคทฤษฎีมากจะสามารถประยุกต์ใช้ได้มากกว่า ฉะนั้นการ แบ่งหลักสูตรระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจึง เป็นสิ่งสำคัญ

2) หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยที่อาชีวศึกษาเป็นการศึกษาในส่วนหนึ่งที่มีมุ่งเพื่อสู่การอาชีพ ฉะนั้นการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนจำเป็นต้องอาศัยเป้าหมายและวัตถุประสงค์ว่า จัดอาชีวศึกษาเพื่ออะไร และมีความหมายอย่างไร เป็นเกณฑ์

3) อาชีวศึกษาคือการศึกษาในส่วนหนึ่ง ซึ่งความหมายนี้อาจจะตีความแบ่งแยกระหว่างการศึกษาเพื่ออะไร และอาชีวศึกษาเพื่ออะไร ก็อาจจะนำไปสู่การกำหนดหลักสูตรและเนื้อหาวิชาว่า ควรจะมีเนื้อหาวิชาใดบ้างที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในวิชาชีพนั้น ๆ ซึ่งทั้งนี้ปัญหาทางด้านการแบ่งหมวดประสบการณ์ในการเสริมสร้าง เช่น พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทัศนพิสัย เป็นต้น จำเป็นต้องกำหนดให้แน่นอนและแบ่งแยกตามหมวดหมู่ของการเสริมสร้างประสบการณ์ในสายอาชีวศึกษา

4) การวิจัยทางด้านปรัชญาอาชีวศึกษา โดยที่การศึกษาหรือการตีความในความหมายหรือความมุ่งหมายของอาชีวศึกษาโดยอาศัยปรัชญาเป็นแม่บท มักจะไม่ค่อยได้รับการสนใจเท่าที่ควร ฉะนั้นปัจจุบันส่วนใหญ่จึงมักจะมุ่งไปสู่การพิจารณากระบวนการบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นหลัก รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้จบการศึกษา เช่น ปัญหาการว่างงาน การทำงานต่ำกว่าระดับ (ค้อยกว่าคุณวุฒิและคุณสมบัติ) เป็นต้น อันก่อให้เกิดปัญหาความสูญเสียเปล่าทางการศึกษา ซึ่งทั้งนี้การวิจัยปัญหาอาชีวศึกษาในแง่ของปรัชญาหรือปรัชญาอาชีวศึกษา โดยมุ่งถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาชีวศึกษากับระบบอื่น เช่น ระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และ/หรืออื่น ๆ จึงจำเป็นต้องได้รับการวิเคราะห์โดยละเอียดก่อนที่จะมุ่งสู่การกำหนดรูปแบบของอาชีวศึกษา

1.2 นโยบายและเป้าหมายของการอาชีวศึกษา

นโยบาย

นโยบายของการอาชีวศึกษากตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) มีดังนี้.—

1) ประสานการกำหนดนโยบาย การวางแผนและการดำเนินการอาชีวศึกษา ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดเอกภาพ

2) ปรับปรุงหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนวิชาชีพให้เบ็ดเสร็จในตัวเอง โดยมุ่งให้เป็นการศึกษาที่เหมาะสมกับอาชีพอิสระและสนองความต้องการของ ตลาดแรงงานได้อย่างแท้จริง

3) เร่งผลิตและปรับปรุงคุณภาพของครูอาชีวศึกษาให้ประสานและสอดคล้องกันระหว่างหน่วยผลิตและหน่วยใช้

4) รัฐจะกำหนดมาตรฐานของผู้ที่จะประกอบอาชีพสาขาต่าง ๆ เท่าที่เห็นมีความจำเป็น

5) เร่งปรับปรุงมาตรฐานของสถานศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น และอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน

6) ขยายการศึกษาวิชาชีพให้กว้างขวางขึ้นโดยเฉพาะในชนบทตามรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและสังคม ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความพร้อมของความสามารถในการจัดความคองการของ ตลาดแรงงานและกำลังทางเศรษฐกิจของประเทศด้วย

7) เร่งส่งเสริมและพัฒนาการอาชีว เกษตรระยะสั้นให้สอดคล้องกับทรัพยากร ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นเพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตได้อย่างผาสุก

8) ให้สถานศึกษามีการร่วมมือกันในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิด การประหยัด และมีประสิทธิภาพ

9) ให้สถานศึกษาหาทางร่วมมือกับวงการธุรกิจอุตสาหกรรมและสถานประกอบการเอกชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษา ฝึกงาน และสนองความต้องการซึ่งกันและกัน

10) รัฐจะกำหนดมาตรการให้รัฐวิสาหกิจและสถานประกอบการเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการฝึกอาชีพ ทั้งนี้ อาจดำเนินการโดยเอกชนหรือร่วมกับสถานศึกษาก็ได้

11) ให้สถานศึกษาคำเนินการกิจในด้านการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน และสังคมให้กว้างขวางเพื่อยกระดับมาตรฐานการประกอบอาชีพของประชาชนให้สูงขึ้น ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความพร้อมของสถานศึกษาเป็นสำคัญ

12) ส่งเสริมให้เอกชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาให้มากขึ้น

13) ให้มีการประสานสัมพันธ์กันระหว่างวงการอาชีพกับการอาชีวศึกษา และการศึกษาระดับอื่น

14) ให้มีการศึกษาวิจัย และติดตามประเมินผล เพื่อหารูปแบบและลักษณะของการจัดการอาชีวศึกษา และนำมาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

นโยบายกรมอาชีวศึกษา

ปีงบประมาณ 2530

1. ขยายการศึกษาวิชาชีพในสาขาที่ขาดแคลนและจำเป็นต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม เกษตรกรรมและการบริการ
2. เร่งรัดพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เป็นกระบวนการที่ครบวงจร เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทักษะ วิชาชีพ มีความสามารถในการสร้างสรผลงานที่ได้คุณภาพมาตรฐาน และมีความสามารถในการให้บริการ และการจัดการเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ
3. ปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษาทั้งในค่านอาคาร สถานที่ และครุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานใกล้เคียงกัน

4. เร่งรัดพัฒนาหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความต้องการของตลาดแรงงาน

5. สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพผู้บริหาร ครูประจำการทั้งในด้านความรู้ ทักษะทางวิชาการ เทคโนโลยีและคุณธรรมจริยธรรม

6. ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์บริการทางวิชาชีพในชุมชน เพื่อให้บริการการฝึกทักษะอาชีพ และการพัฒนาแรงงานในท้องถิ่นและในชนบทได้เต็มกำลังความสามารถ

7. ขยายบทบาทความร่วมมือกับสถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพอาชีวศึกษา ทั้งในด้านการเรียน การสอน การฝึกงาน การพัฒนาบุคลากร และการจัดระบบช่างฝึกหัด

8. สนับสนุนการวิเคราะห์วิจัย การติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษา การจัดระบบข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการวางแผนและพัฒนางาน

9. เร่งรัดปรับปรุงประสิทธิภาพระบบการบริหาร การตรวจ การรายงาน และการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปอย่างประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุด

นอกจากการกำหนดนโยบายแล้ว กรมอาชีวศึกษายังได้กำหนดแนวปฏิบัติ งานของสถานศึกษาที่จัดการสอนตามหลักสูตรอาชีวศึกษา ตามรายละเอียดต่อไปนี้

กรมอาชีวศึกษา

แนวปฏิบัติงานของสถานศึกษา ประจำปีการศึกษา 2530

เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายปีแห่งคุณภาพการอาชีวศึกษา 2530 จึงกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ดังนี้คือ

1. ให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร บวช. 2530 ตามกระบวนการ และขั้นตอนการบริหารหลักสูตรที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

2. ให้สถานศึกษารณรงค์เพื่อทำความเข้าใจ และสร้างเจตคติของครู และ นักศึกษาต่อหลักสูตร ปวช. 30 เพื่อให้การบริหารหลักสูตรเป็นไปอย่างราบรื่น บรรลุ ความวัตถุประสงค์

3. ให้สถานศึกษาคำเนิการโดยเน้นเป้าหมายหลักในการพัฒนาคุณภาพ นักเรียน นักศึกษา 4 ประการ คือ ทักษะเยี่ยม เปี่ยมคุณธรรม ล้ำเลิศวิชา ใช้เวลา ให้เกิดคุณ

4. ให้สถานศึกษาเร่งรัดดำเนินงานตามนโยบายอาชีพศึกษาระบบวงจร ศูนย์ปฏิบัติการวิชาชีพการพัฒนาจริยธรรมคุณธรรม กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี และการ จัดกลุ่มคุณภาพ (Q.C.) เพื่อพัฒนางานอย่างต่อเนื่องและแข่งขัน

5. ให้สถานศึกษาหาทางส่งเสริมการรวมกลุ่มของนักศึกษา ในการประกอบ อาชีพอิสระประสานงานการจัดหาแหล่งเงินทุน และปรับปรุงการบริการข่าวสารข้อมูล ของทางการประกอบอาชีพอย่างจริงจัง

6. ให้สถานศึกษารณรงค์เสริมสร้างความรู้สึที่ดี ความศรัทธา ความขยัน หมั่นเพียร และความตั้งใจจริงของนักศึกษาในอันที่จะฝึกฝนวิชาชีพที่เลือกเรียนอย่าง เต็มกำลังความสามารถ

7. ให้สถานศึกษาเร่งรัดดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ ที่กำหนดไว้ในระเบียบ บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นภาระทดแทนภาระกิจหลักที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงจำนวนนักศึกษา

8. ให้สถานศึกษาเร่งรัดปรับปรุงการเรียนการสอนให้เกิดคุณภาพ โดยระดม ความคิด และวิธีการทุกวิถีทางที่สามารถนำมาใช้ในโอกาสและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

9. ให้สถานศึกษาประเมินผลงานตามนโยบายในรอบปีที่ผ่านมา จัดทำแผน ปฏิบัติงานประจำปีกำกับดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน

10. ให้สถานศึกษาเร่งรัดส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพบุคลากร ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถทางเทคนิค เจตคติ และการประพฤติปฏิบัติงานเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

11. ให้สถานศึกษาหาทางร่วมมือประสานงานกับสถานประกอบการ ingsภาครัฐบาลและเอกชน และรัฐวิสาหกิจ เพื่อประโยชน์ในการฝึกปฏิบัติงานจริง ของนักศึกษา และการพัฒนาบุคลากร

12. ให้สถานศึกษาเร่งรัดพัฒนาคุณภาพ เครื่องจักร เครื่องมือ ครุภัณฑ์ และอาคารสถานที่ให้ได้คุณภาพมาตรฐานสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน

13. ให้สถานศึกษาปรับปรุงการวัดผล การประเมินผลการเรียน โดยมุ่ง เน้นกระบวนการปฏิบัติงาน และผลงานของนักศึกษาเป็นเรื่องสำคัญ

14. ให้มีการวิเคราะห์ วิจัย จักระบบข้อมูลที่เอื้อต่อการปรับปรุงคุณภาพ ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน การบริหารและการสนับสนุน

ดร.วิชัย กัณศิริ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ได้วิเคราะห์นโยบาย การอาชีวศึกษา ในวารสารมิตรครู พอสรูปได้ดังนี้.-

การวิเคราะห์นโยบายอาชีวศึกษาหรือการศึกษาเพื่ออาชีพ จะต้องวิเคราะห์ ประเด็น ดังต่อไปนี้

1) การอาชีวศึกษาหรือการศึกษาเพื่ออาชีพนั้นมีส่วนสำคัญในการพัฒนา เศรษฐกิจมากน้อยเพียงใด มีบทบาททำให้เกิดการจ้างงานหรือการมีงานทำมากน้อย เพียงใด

2) การจักอาชีวศึกษาหรือการศึกษาเพื่ออาชีพนั้นมีที่รูปแบบ รูปแบบใดได้ผล คู่คุณค่าที่สุด

3) ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะจักอาชีวศึกษาหรือ การศึกษาเพื่ออาชีพอย่างไรจึงจะเหมาะสมที่สุด

ประเด็นแรก

การพัฒนาเศรษฐกิจและการจ้างงานอาจแยกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็น การพัฒนาเศรษฐกิจ และประเด็นการจ้างงาน

ประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจนั้นมิได้หมายความถึงความเจริญเติบโตของรายได้ประชาชาติเพียงอย่างเดียว เช่น สมมติว่าประเทศไทยมีทรัพยากรน้ำมันมากมายก็สามารถเพิ่มรายได้ประชาชาติโดยขุดน้ำมันและขายบ่อน้ำมันทุกปี เราจะมีรายได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่ต้องไปเร่งผลิตสาขาอื่น ๆ ... สังคมเช่นนี้ไม่น่าจะเรียกว่ามีการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจหมายถึงการเปลี่ยนโครงสร้างของเศรษฐกิจของชาติ เช่น เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการจ้างงานจากการจ้างภาคเกษตรร้อยละ 85 มาเป็นร้อยละ 50 และภาคอุตสาหกรรมภาคอุตสาหกรรมบริการและพาณิชยกรรมอีกร้อยละ 50 เป็นต้น ความหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจจึงมักจะหมายถึงการยกระดับรายได้ของประชาชาติต่อหัว และการเปลี่ยนโครงสร้างของเศรษฐกิจของชาติด้วย

ปัจจุบันนักเศรษฐศาสตร์บางกลุ่มมีแนวคิดว่าการพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง การกระจายรายได้และการจ้างงานไปสู่ประชาชนทุกกลุ่ม หากประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการมีชีวิตตามปกติอยู่ และไม่มียานทำนนั้นคือเศรษฐกิจยังพัฒนาไม่ได้ตามเป้าหมาย

จากความหมายที่แท้จริงของการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าการพัฒนากำลังคนใหม่ทักษะความรู้ในวิชาชีพต่าง ๆ ทุก ๆ แห่งในภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และบริการ จึงมีความสำคัญมาก ทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะความรู้ ความชำนาญที่หลากหลาย สิ่งเหล่านี้คือพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงมีความจำเป็นจะต้องจัดอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาคนใหม่ทักษะความรู้ด้านอาชีพ

ในสังคมสมัยก่อนการฝึกอบรมช่างฝีมือต่าง ๆ จะจัดโดยภาคเอกชน สมาคมช่างฝีมือของแต่ละอาชีพ จะฝึกฝนกันเองในระบบฝึกงานที่เรียกว่า

"Apprenticeship" ผู้ที่จะเข้ารับการฝึกงานต้องเป็นที่ยอมรับของสมาคมนั้น ๆ เสียก่อน เมื่อฝึกจนครบวงจรของหลักสูตรแล้วก็จะป็นช่างฝีมือเต็มตัว เรียกว่า "Journeyman" แต่ปัจจุบันระบบการฝึกฝนวิชาชีพเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยรัฐบาล

จะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งรัฐทำหน้าที่ปกป้องอาณาเขตและอธิปไตยของประเทศ มาถึงยุคสมัยใหม่รัฐมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัย สาธารณูปโภค ฯลฯ การจัดตั้งสถาบันการศึกษาก็เป็นภารกิจหลักของรัฐบาล นี่คือการเข้ามาของบทบาทของรัฐในการเข้ามาจัดการอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน

ต่อมาเกิดปัญหาผู้ที่จบการศึกษาระดับวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย วางงาน ทำให้เกิดคำถามว่าการจัดการอาชีวศึกษาของเราถูกทอดทิ้งหรือไม่ ในช่วงการจัดเตรียมแผนพัฒนาในระยะที่ 6 ได้มีการสรุปประเด็นปัญหาที่ทำให้เกิดข้อบกพร่องหรือข้อจำกัด ในเรื่องดังกล่าวได้ 3 เรื่อง คือ

- 1) ระบบการวางแผน
- 2) ระบบการจัดหลักสูตรและวิธีการจัดการ เรียนการสอน
- 3) ทักษะค่านิยมของผู้เรียนและสังคม

1) ระบบการวางแผน

ระบบการวางแผนได้เข้ามาสู่สังคมไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2503 เมื่อรัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและกำลังคน การวางแผนในระยะแรก ๆ จะไม่มีปัญหาเท่าไรนัก แต่ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาในระยะ 4, 5 และ 6 การวางแผนกำลังคนมักจะมีปัญหาได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีข้อบกพร่องมากมาย โดยเฉพาะในช่วงการวางแผนพัฒนาระยะที่ 6 ได้คาดคะเนว่าสาขาวิศวกรรมศาสตร์จะเพิ่มเพียงมีละ 10% เพราะการคาดคะเนอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจว่าจะไม่เกินร้อยละ 4 แต่ภายหลังใช้แผนได้เพียง 1 ปี อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเกินแผนไปมาก ทำให้คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต้องปรับแผนผลิตกำลังคนในสาขาวิศวกรรมศาสตร์ และสาขาอื่นที่ขาดแคลนอีกมากมาย

จะเห็นได้ว่าการพยากรณ์ล่วงหน้า 4-5 ปี แทบจะทำได้ไม่ไค้คือจุดอ่อนของระบบการวางแผน จุดอ่อนอีกประการหนึ่งคือ ในอดีตการวางแผนเป็นการคาดคะเนเหยาบ ๆ จุดอ่อนประการที่สามคือ ขาดการประสานสัมพันธ์หรือการควบคุมดูแลให้หน่วยงานทางการศึกษาคำเนินตามแผน

ข้อสมมติฐานอีกอย่างหนึ่งที่มักมีผิดพลาด คือ ความคิดที่ว่าภาคเศรษฐกิจต้องการคนที่มีทักษะความรู้ตามกำหนดการของหลักสูตรประเภทต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ต้องการผู้จบหลักสูตรไฟฟ้า ระดับ ปวส. แต่ในภาคปฏิบัติทักษะความรู้ด้านไฟฟ้านั้นเรียนกันมาหลาย ๆ ทักษะ บางทีผู้ที่จบระดับ ปวช. หรือเรียนวิชาช่างเคียงก็สามารถใช้ทดแทนผู้จบหลักสูตรไฟฟ้า ระดับ ปวส. ได้ ทักษะความรู้ในต่าง ๆ อาจทดแทนกันได้ ระบบการวางแผนกำลังคนที่ยักข้างสมมติฐานดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาการคาดคะเนความต้องการของภาคเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลา เพราะธรรมชาติและภาคปฏิบัติของการจ้างงานไม่ไค้พิถีพิถันเจาะจงลงไปถึงสาขาวิชานั้น ๆ

จากข้อจำกัดของระบบวางแผนดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการให้ความสำคัญต่อระบบการฝึก ระบบการศึกษาค้นอาชีพให้มากยิ่งขึ้น

2) การจัดหลักสูตรอาชีพศึกษาหรือการศึกษาเพื่ออาชีพ

การจัดหลักสูตรอาชีพศึกษาอาจจัดได้ 2 ประเภท คือ

0 Trainable

0 Ready-trained

Trainable หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และทักษะพื้นฐานกว้าง ๆ ในอาชีพนั้น ๆ และพร้อมที่จะไปรับการฝึกต่ออีกเล็กน้อย หรือมากขึ้น เพื่อประกอบอาชีพเฉพาะ ตามความต้องการของสถานประกอบการ เป็นไปไม่ไค้ที่สถานการศึกษาจะฝึกคนให้ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการแต่ละแห่ง วิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือสถานศึกษาสมควรจัดหลักสูตรและระบบการฝึกเพื่อมุ่งความรู้และทักษะพื้นฐานทั่วไปของอาชีพต่าง ๆ ผู้จบการศึกษาจะได้ทักษะ ความรู้

พื้นฐานทั่วไปในสาขาวิชาชีพนั้น ๆ และได้รับการฝึกเฉพาะทางมากขึ้น ที่กล่าวมานี้ คือ โครงสร้างของหลักสูตร ปวช. ปี 2524 ของกรมอาชีวศึกษา ผู้จบการศึกษา หลักสูตรนี้เมื่อเข้าไปสู่สถานประกอบการแล้วจำเป็นต้องได้รับการฝึกเพิ่มเติม

Ready-trained คือ ผู้ที่ได้รับการฝึกสำเร็จรูป พร้อมทั้งจะเข้าทำงาน โดยไม่ต้องฝึกต่อ การฝึก "Ready-trained" เป็นความปรารถนาของนักวางแผน ที่พยายามจะปรับระบบการฝึกให้สอดคล้องกับระบบการจ้างงานอย่างสมบูรณ์แบบ กรมอาชีวศึกษาได้พยายามจะปรับปรุงหลักสูตร โดยการทดลองโครงการใหม่ คือ "โครงการโรงเรียนโรงงานเป็นระบบทวิภาค" (Dual System) คือ เรียนภาค หนึ่งในห้องเรียนส่วนหนึ่งแล้วไปฝึกปฏิบัติในโรงงานอีกส่วนหนึ่ง และในปี 2530 กรมอาชีวศึกษาได้ปรับเปลี่ยนหลักสูตร โดยเน้นให้มีการฝึกในสถานประกอบการ 1 เทอม สำหรับวิชาชีพทุก ๆ สาขาวิชา และปรับโครงสร้างหลักสูตร 2524 ให้มี ลักษณะที่แคบลงและยืดหยุ่นได้มากขึ้น ก็คือจัดให้เรียนตามสาขาวิชาอย่างมากขึ้น เน้น เฉพาะทักษะมากขึ้นและเปิดให้มีการสับเปลี่ยนสาขาวิชาได้ง่ายขึ้น

ในระดับมัธยมศึกษาสายสามัญก็เช่นกัน หลักสูตร 2521 - 2524 ก็ได้จัด ให้มีวิชาชีพโดยเริ่มตั้งแต่มัธยมต้นเป็นวิชาบังคับเพียง 6 หน่วยกิต แต่ถึงระดับมัธยมปลาย ก็ได้เลือกได้ถึง 48 หน่วยกิต จุดประสงค์ก็จะให้ผู้เรียนสายวิชาชีพได้จบเบ็ดเสร็จ สามารถออกไปทำงานหาเลี้ยงชีพได้ แต่การจัดทำหลักสูตร เร่งรีบมากได้ไปยกเอา หลักสูตร ปวช. มาเป็นแนวหลักคือนักเรียนส่วนใหญ่ที่เรียนสายวิชาชีพในโรงเรียน มัธยมศึกษานิยมไปต่อยอดระดับ ปวส. หรือ ปวท. ฉะนั้น ที่จะให้เกิดคนประเภท "Ready-trained" จึงไม่สำเร็จ

อย่างไรก็ตามในช่วงระยะปี 2529 ถึงปัจจุบัน กรมสามัญศึกษาได้เริ่ม โครงการใหม่ที่เรียกว่าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมต้น โดยเปิด โอกาสให้นักเรียนในท้องถิ่นที่ยากจนเข้ามาเรียนโดยเน้นภาคปฏิบัติ และการทำงาน ในภาคสนามมากยิ่งขึ้น นักเรียนเหล่านั้นนอกจากจะได้รับการยกเว้นค่าเล่าเรียน แล้ว ยังมีวิธีการเรียนแตกต่างจากนักเรียนปกติ โดยที่เรียนหลักสูตรสามัญศึกษาเพียง

ครึ่งวันหรือ 3 วัน ท่อสปีคาร์ท และออกปฏิบัติงานในท้องไร่ท้องนา หรือสถานประกอบการ
 อีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนจะคิดหน่วยกิตให้ หากยังไม่คำนึงถึงคุณภาพของการจัดการทดลอง
 โครงการใหม่นี้ มีลักษณะใกล้เคียงกับการจัดการศึกษาแบบทวิภาค หรือระบบโรงเรียน
 โรงงาน แต่ในระบบทวิภาคที่ทดลองในกรมอาชีวศึกษานั้นมีการควบคุมหลักสูตรอย่างมี
 ระบบ แต่การจัดการศึกษาแบบกึ่งระบบในโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับต้นของกรมสามัญศึกษา
 นั้น เป็นหลักสูตรค่อนข้างเสรีในเรื่องของการทำงาน หรือฝึกงานสุดแต่ความสะดวกและ
 ทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่ แต่แนวคิดนี้แม้ผู้คิดจะไม่ได้คิดถึงหลักของการผลิตบุคคลประเภท
 "Ready-trained" แต่ก็ เป็นวิธีการที่มีผลทางอ้อม

เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็ได้มีการรวมผลการวิจัยค้นคว้าในหนังสือวารสาร
 "International Review of Education" ฉบับที่ 34 ปี ค.ศ. 1988 ซึ่งสถาบัน
 การศึกษายูเนสโกที่อัมสเตอร์ดัมได้จัดพิมพ์ขึ้นในฉบับนี้ แมรี-จิน ไบวแมน ได้วิจารณ์นโยบาย
 การจัดวิชาการงานในระดับประถมศึกษาว่าเป็นวิธีการที่ไร้อรรถ การฝึกปฏิบัตินั้นทำให้เสีย
 เวลาและสิ้นเปลืองทรัพยากรไปเปล่า ๆ สิ่งที่สำคัญในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนั้นคือ
 การเตรียมตัวนักเรียนให้มีความสามารถที่จะไปรับการฝึกเพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ
 การเรียนในระดับประถมนั้นเป็นการเตรียมตัวนักเรียนให้ไปหาความรู้เพิ่มเติม ฉะนั้น
 การสร้างแรงจูงใจ การฝึกให้นักเรียนมีวินัยควบคุมตนเอง และมีทักษะภาษา และ
 ทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล จึงมีความสำคัญกว่าการเรียนวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ เช่น
 การเกษตร ซึ่งมีปัญหาในแง่ที่ของลงทุนและใช้อุปกรณ์มาก และต้องการครูที่ชำนาญด้านนี้
 เมื่อขาดทั้งสองสิ่งนี้แล้วการจัดวิชาเหล่านี้มักจะทำให้ให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่องาน
 การเกษตร สิ่งที่สำคัญในการเรียนวิชาชีพในระดับต่าง ๆ ประถม มัธยมศึกษา ก็คือการ
 ให้ความรู้และทักษะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่ง แมรี-จิน
 ไบวแมน เรียกว่า "Portability" คือ สามารถนำติดตัวไปใช้ได้ สถานการณ์ต่าง ๆ
 และอีกสิ่งหนึ่งคือการเพิ่มสมรรถนะในการเรียนรู้ในอนาคตที่เรียกว่า "Power of
 learning" ฉะนั้น วิชาพื้นฐาน เช่น การคำนวณและภาษาจึงมีความสำคัญมาก
 เพราะทั้งสองวิชานี้จะทำให้ให้นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้รวดเร็ว

ในอีกบทความหนึ่งของวารสารฉบับนี้ วอลเทอร์ เจ แมคมมาฮอน ได้กล่าวถึงความสำคัญของการผสมผสานวิชาพื้นฐานและวิชาสามัญศึกษากับวิชาชีพจากข้อมูลวิจัยอันทรงคุณค่าของผลคอมแทนทางเศรษฐกิจที่อยู่เรียน ได้พบว่า ผู้ที่จบด้านอาชีวศึกษามักจะเริ่มค้นคว้ารายใดที่ค่อนข้างดีก่อนดีกว่าผู้จบสายสามัญศึกษา แต่ในบั้นปลายหรือระยะยาวตลอดชีวิตผู้จบทางสายสามัญมักจะมีรายใดเพิ่มขึ้นมากกว่า ข้อค้นพบเช่นนี้มีข้อยืนยันยืนยันด้วยเช่นกันจากผลงานวิจัยในประเทศไทย ดังนั้น จึงมีความน่าเชื่อถืออยู่มาก ข้อสรุปของแมคมมาฮอนก็คือ จะต้องจัดหลักสูตรแบบผสมผสานระหว่างวิชาสามัญกับอาชีวศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนมัธยมแบบประสม ไม่ควรจัดอาชีวศึกษาแยกสายต่างหาก ข้อเสนอประการที่สอง คือ ควรจัดวิชาชีพในขั้นสุดท้ายของระดับที่จะจบออกไปซึ่งแมคมมาฮอน เรียกว่า "Capstone stage" คำว่า "Capstone" แปลได้ว่าเป็นแผ่นศิลาที่เขาใช้ปิดปากถังน้ำ ฉะนั้น จึงขึ้นอยู่กับระดับชั้นไหน เราจะจัดให้เป็นระดับขั้นสุดท้ายของการศึกษาให้แก่ประชาชน หากเป็นระดับประถม 6 ก็ต้องจัดวิชาชีพให้ในปีสุดท้าย หากเป็นระดับ ม.ต้น ก็ต้องจัดให้ในปีที่ 3 หากเป็น ม.ปลาย ก็ต้องจัดให้ใน ม.6

ข้อเสนอของแมคมมาฮอน นั้น กุจะผสมผสานแนวคิดของการเตรียมนักศึกษาในลักษณะให้รู้พื้นฐานทั่วไปกว้าง ๆ เพื่อประโยชน์ของการไปศึกษาต่อหรือฝึกต่อภายหลัง และเพื่อให้มีความสามารถปรับตัวได้กับแนวคิดของการเตรียมคนให้มีอาชีพเฉพาะ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการผสมระหว่างแนวการฝึกแบบ "Trainable" กับแนว "Ready-trained" เข้าด้วยกัน ซึ่งจัดได้ยากมาก แต่อาจจะใช้วิธีที่แมคมมาฮอนเสนอ คือ จัดแบบกว้าง ๆ เตรียมขั้นพื้นฐานทั่ว ๆ ไป ในระดับชั้นต่าง ๆ และเตรียมเฉพาะวิชาชีพในระดับขั้นสุดท้ายที่เรียกว่า "Capstone stage" ข้อเสนอที่น่าจะนำไปพิจารณาต่อไป

3) ทัศนคติและค่านิยมของผู้เรียน และสังคม

การจัดอาชีวศึกษาประสมกับปัญหาของค่านิยม และทัศนคติของผู้ปกครองและผู้เรียน เรื่องค่านิยมนี้เป็นเรื่องของสังคม ปัญหานี้ขึ้นอยู่กับกาลเวลา แคมพนาทของรัฐบาลมีส่วนช่วยได้ ในสมัยก่อนการที่ทองเช่าเรียนในโรงเรียนอาชีวศึกษาดูว่าเป็นการ

ได้รับการศึกษาประเภทสอง นักเรียนส่วนมากจึงไม่ค่อยมาแข่งขันกันเข้าโรงเรียนอาชีวศึกษา แต่มาปัจจุบันจะเห็นได้ว่าร้อยละ 40 ของผู้จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะเข้าเรียนสายอาชีวศึกษา การปรับปรุงอาคารสถานที่และอุปกรณ์การเรียนการสอนของโรงเรียนและวิทยาลัยอาชีวศึกษา นับว่ามีส่วนสำคัญของการดึงดูดเยาวชนให้มาสู่สายนี้ การได้มีงานทำภายหลังที่จบออกไปก็น่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง แต่การแบ่งแยกการศึกษาเป็นสายสามัญและเป็นสายอาชีวศึกษานี้ก็ถือกันว่าเป็นอุปสรรคต่อการสร้างทัศนคติในทางที่ดีต่อการศึกษาค้นคว้านี้จึงเกิดความคิดที่จะจัดการศึกษาแบบผสมที่เรียกว่าโรงเรียนมัธยมแบบประสม เพื่อว่านักเรียนทุกคนไม่ว่าจะเรียนต่อมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยอาชีวศึกษา ก็จะต้องเรียนวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ และวิชาอาชีพที่บังคับเหมือนกัน นักเรียนจะได้ไม่ทิ้งข้อรังเกียจในวิชาภาคปฏิบัติ นี่คือข้อสมมติฐาน หรือแนวคิดของการปรับหลักสูตรปี 2521 และหลักสูตรปี 2524 ในผลปฏิบัติหลังจากที่ใช้หลักสูตรมาแล้ว ยังไม่มีผลการวิจัยยืนยันว่าการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อวิชาชีพในระบบโรงเรียนมัธยมตามหลักสูตรใหม่ การสำรวจวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในระยะแรกวิเคราะห์ว่า นักเรียนส่วนใหญ่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายยังคงเลือกเรียนสายวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สายภาษาและสังคมมากกว่าจะเลือกสายอาชีพ การวิเคราะห์ค่านิยมโดยพิจารณาจากปริมาณการเลือกสายต่าง ๆ อาจจะเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งมีข้อจำกัด นอกจากนั้นค่านิยมตามความหมายนี้เป็นค่านิยมที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก เช่น อิทธิพลของเพื่อนฝูงและของผู้ปกครอง สถาบันการศึกษามีอิทธิพลน้อยมาก แต่ในอีกระดับหนึ่งการสร้างคุณค่าให้แก่วิชาต่าง ๆ การโน้มนำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของแต่ละวิชาเป็นอีกประเด็นหนึ่ง ในประเด็นนี้อิทธิพลของครูมีความสำคัญมาก หากครูมีวิสัยสร้างแรงจูงใจให้แก่นักเรียนให้รักวิชานั้น เห็นคุณค่าของวิชานั้น ครูก็สามารถสร้างค่านิยมให้เกิดขึ้นได้ เทคนิควิธีและบุคลิกภาพของครูจึงมีส่วนสำคัญที่สุด ครูเกษมทรที่ลงมือปฏิบัติจริงที่แสดงความสามารถให้นักเรียนเห็นและเข้าใจถึงวิชาการเกษมทร ก็สามารถสร้างความรู้สึกให้แก่ผู้เรียนได้ ในทางกลับกันหากครูเองก็ไม่มีจิตใจผูกพันกับวิชานั้น ๆ จะสอนให้เด็กมีเจตคติต่อวิชานั้นก็คงเป็นเรื่องยาก การสร้างค่านิยมในความหมายนี้ สถาบันการฝึกหัดครูสามารถทำได้

นอกจากนั้นยังมีแนวคิดในการสร้างค่านิยมอีกแนวคิดหนึ่งที่ควรเสนอ คือ ให้ทุก ๆ คนได้ทำเหมือน ๆ กัน จะได้ค่านิยมร่วม แนวคิดที่สองนั้นครูจะท่องรักและผูกพัน ในวิชานั้น จึงจะสร้างค่านิยมให้ผู้เรียนได้ แนวคิดที่สามนี้เจริญรอยตามหลักของศาสนา ทั่วไป กล่าวคือ การสร้างค่านิยมนั้นไม่ต่างจากการสร้างสถาบัน คนส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพล จากสังคมภายนอก มีพฤติกรรมตามกัน หากจะสร้างค่านิยมที่แตกต่างไปจากค่านิยมของคน ทั่วไปแล้ว จำเป็นต้องแยกตนเองออกจากสังคมส่วนใหญ่ ฉะนั้น ศาสนาต่าง ๆ จึงจัดตั้ง องค์การ มีวัดวาอาราม แยกวิถีชีวิตของพระจากสามัญชน สถาบันการฝึกทหารก็เช่นกันจะ แยกตนเองเป็นเอกเทศ จัดให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกันเป็นเวลาหลาย ๆ ปี นี่คือการสร้างค่านิยม ของกลุ่มคนแยกต่างหากจากสังคมในบางประเทศการจัดฝึกอบรมให้แก่ผู้ที่จะมาเป็นผู้บริหาร ระดับนายอำเภอและผู้ว่าหรือผู้อำนวยการกอง ก็จัดตั้งเป็นโรงเรียนนักบริหาร รับผิดชอบ ทั้งแก่ ม.ป.ล.ลาย เพื่อไปเรียนแบบกินนอน 4 ปี จนจบระดับปริญญาตรี โดยแยกตนเองออก จากสังคม ทั้งนี้ เพื่อปลูกฝังค่านิยมของความเสียสละ ความรัก และผูกพัน ความสามัคคี ของผู้บริหารในอนาคต นี่คือวิธีการสร้างค่านิยมของผู้นำเพื่อให้แตกต่างไปจากคนทั่วไป

โดยสรุป กระบวนการสร้างค่านิยมมีหลายวิธีด้วยกัน จะใช้วิธีไหนจึงขึ้นอยู่กับ ปัญหาและความหนักเบาของปัญหา การสร้างเจตคติให้เกิดการเห็นคุณค่าของวิชาชีพ จึงมีกระบวนการที่หลากหลาย และในที่สุดก็ขึ้นอยู่กับแนวโน้มของการจ้างงานในภาค เศรษฐกิจด้วย

จากข้อพิจารณาดังกล่าวนี้ จึงมีผลในแง่ปฏิบัติว่าคงจะต้องมีทั้งระบบการ ศึกษาแบบประสมและการศึกษาแยกสายดังที่เรามีอยู่ในปัจจุบัน การศึกษาแบบประสมนั้น มีเพื่อสร้างฐานค่านิยมเดียวกันของเยาวชนส่วนใหญ่ให้รู้จักมักคุ้นกับวิชาการงาน และ อาชีพ การจัดอาชีวศึกษาแยกสายจัดเพื่อให้ เน้นคุณสมบัติและคุณภาพที่เด่นของวิชาชีพ ให้ให้นักศึกษาเกิดความภาคภูมิใจในสถาบันของตน ฉะนั้น ระบบการศึกษาระดับมัธยมของ เราที่เป็นอยู่ถึงขณะนี้ เกิดจากความจำเป็นของสถานการณ์ แต่ผลลัพธ์กลับก็โดยไม่มีใคร คาด กล่าวอีกนัยหนึ่งเราไม่ได้คิดระบบนี้ขึ้นมา ระบบเกิดขึ้นโดยไม่มีใครตั้งใจแต่แล้ว

กลับมีผลดีโดยไม่มีใครจะคาดคิดไว้ก่อน คำว่าที่ในที่นี้หมายถึง ก็คือการสร้างเจตคติ และค่านิยมของเยาวชน ซึ่งนับวันจะแย่งกันเข้าเรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษา และสถาบันเทคโนโลยี

การวิเคราะห์ระบบการจัดการอาชีวศึกษา หรือการศึกษาเพื่ออาชีพนี้ มุ่งไปที่ระบบโรงเรียนเป็นหลัก ยังมีระบบนอกโรงเรียนซึ่งยังไม่ได้กล่าวถึงเลย แต่ในระบบโรงเรียนปัญหาของการวางแผนกำลังคน ทำให้คาดคะเนเป้าหมายของแต่ละสาขาวิชาไม่แน่นอน และเมื่อหลักการวางแผนมีปัญหาเช่นนี้เราจึงต้องให้ความสำคัญต่อระบบหลักสูตรว่าจะเน้นการฝึกคนให้ออกไปทำงานได้เลย หรือฝึกทักษะพื้นฐานทั่วไปเพื่อประโยชน์ในการฝึกต่อหรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของตลาดแรงงาน ขอเสนอแนะที่ดูจะเหมาะสมที่สุด คือ ผสมผสานแนวการฝึกแบบ "Trainable" กับแนวการฝึก "Ready-trained" วิธีการอาจมีได้หลากหลายขึ้นอยู่กับระดับ

เป้าหมาย

เป้าหมายของการอาชีวศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) มีดังนี้.--

การอาชีวศึกษาค่าเนินการโดยหลายหน่วยงาน ทั้งของรัฐและเอกชน ทั้งยังกระจายอยู่ในความรับผิดชอบของหลายกระทรวง ทบวง กรม เป้าหมายในที่นี้ มุ่งเฉพาะที่เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน และระดับต่ำกว่าปริญญา (ยกเว้นระดับปริญญาที่สังกัดวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาที่ในแผนระบุไว้) ดังนั้น ภาครัฐบาล ซึ่งได้แก่ กรมอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ส่วนภาคเอกชน ได้แก่ โรงเรียนเอกชนที่อยู่ในความควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ และวิทยาลัยเอกชนในกำกับทบวงมหาวิทยาลัย

ในปี 2526 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการ
 ปรับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ในช่วงปี 2528-2529 ร่วมกับสำนักงาน
 คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ทบวง-
 มหาวิทยาลัย และสำนักงานประมาท โดยดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1. ปรับประมาณการเป้าหมาย นักเรียน นักศึกษา ทุกระดับ/ประเภท
 การศึกษาให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง

2. ให้ความเห็นชอบแผนงาน/โครงการพัฒนาการศึกษาใหม่ ซึ่งเปิด
 โอกาสให้หน่วยงานทางการศึกษาได้จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลง
 ทางเศรษฐกิจและสังคม

3. จากการปรับประมาณการเป้าหมายนักเรียน นักศึกษา และแผนงาน
 โครงการ ได้ประมาณค่าใช้จ่ายเพื่อพัฒนาการศึกษาเป็นเงินทั้งสิ้น 88,487 ล้านบาท

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้นำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ
 ที่ปรับใหม่นี้ เสนอต่อคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในคราวประชุม ครั้งที่ 8/2527
 เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2526 คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมีมติดังนี้

1. ให้ความเห็นชอบวงเงิน เป้าหมาย แผนงาน/โครงการ ที่ขอปรับใน
 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2528 - 2529)

2. ให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เสนอแผนพัฒนาการศึกษา
 แห่งชาติ (พ.ศ. 2528 - 2529) ที่ปรับใหม่ ไปยังสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
 เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อพิจารณานำไปรวมเข้าในการปรับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจ
 และสังคมแห่งชาติ พร้อมทั้งนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติแผนฯ ที่ปรับใหม่ต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นำ
 เสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2527 และ
 คณะรัฐมนตรีลงมติเห็นชอบในหลักการปรับแผนพัฒนาการศึกษาคตามข้อเสนอ ในวันที่ 13
 มีนาคม 2527

กานปริมาณ

สำหรับโรงเรียนและวิทยาลัยอาชีวศึกษาของรัฐ จะมุ่งเน้นเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษามากกว่ามุ่งขยายในด้านการจัดตั้งวิทยาลัยใหม่ ส่วนภาคเอกชน รัฐจะส่งเสริมให้เอกชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาให้มากขึ้น โดยเฉพาะประเภทวิชาที่สนองความต้องการของตลาดแรงงาน และการประกอบอาชีพอิสระ เช่น วิชาอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม เพราะขณะนี้เอกชนร่วมรับภาระน้อย ส่วนประเภทวิชาที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เช่น ภูมิขยกรรม จะมุ่งให้มีการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้น

1. จำนวนนักเรียน นักศึกษา ภาครัฐบาลและเอกชนในปีการศึกษา 2525 กำหนดไว้ จำนวนทั้งสิ้น 444,600 คน และในปีการศึกษา 2529 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนจะมีนักเรียน นักศึกษา ทั้งสิ้น 651,047 คน หรือมีอัตราการเพิ่มร้อยละ 11.6 ต่อปี สัดส่วนของนักเรียนในภาครัฐบาลและเอกชนในปีต้นแผนเป็น 54 : 46 และในปีสุดท้ายเป็น 50 : 50 ซึ่งแยกกล่าวในแต่ละภาคได้ดังนี้

ภาครัฐบาล กำหนดเป้าหมายในปี 2525 จำนวน 240,140 คน และในปีการศึกษา 2529 คาดว่าจะเพิ่มเป็น 325,258 คน หรือมีอัตราการเพิ่มร้อยละ 8.9 ต่อปี แยกเป็นนักเรียน นักศึกษาระดับต่าง ๆ ดังนี้

ระดับ ปวช. ในปีการศึกษา 2525 กำหนดเป้าหมายไว้จำนวน 181,360 คน และในปีการศึกษา 2529 คาดว่าจะเพิ่มเป็น 237,177 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 30.78 เฉลี่ยแล้วมีอัตราการเพิ่มร้อยละ 7.70 ต่อปี

ระดับ ปวส. ในปีการศึกษา 2525 กำหนดเป้าหมายไว้ จำนวน 49,060 คน และในปีการศึกษา 2529 คาดว่าจะเพิ่มเป็น 61,200 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 24.74 เฉลี่ยแล้วมีอัตราการเพิ่มร้อยละ 6.18 ต่อปี

ระดับ ปวท. ในปีการศึกษา 2525 กำหนดเป้าหมายไว้จำนวน 3,920 คน และในปีการศึกษา 2529 คาดว่าจะเพิ่มเป็น 19,716 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 402.95 เฉลี่ยแล้วมีอัตราการเพิ่มร้อยละ 100.74 ต่อปี